

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Tomas Garcés a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/tomas-garces> >

Tomàs Garcés

El somni i la paraula

Enric Sòria

Un gran actor austríac, Oskar Werner, va rebatre una afirmació massa lleugera de Laurence Olivier tot dient que la missió del teatre no és oferir-nos il·lusió, sinó somni,

"perquè la il·lusió és falsa, mentre que l'art, com el somni, és una de les formes de la veritat". Suppose que Tomàs Garcés hi hauria assentit de cor, perquè la seua poesia em sembla, per damunt de qualsevol altra cosa, una vindicació del somni com a forma en què s'encarna la veritat poètica i una exploració continuada dels seus dilatats territoris.

Tomàs Garcés va formular en el pròleg d'un dels seus llibres l'equació *poesia=somni*, i certament aquesta enunciació descriu, si no resol, la incògnita del seu art. Garcés va buscar sempre en la poesia la font pura del somni, aquesta gràcia que hi ha més enllà de tot mot, i que pot convertir la paraula en conjur i cançó, foguera i llàgrima. Per això, el de Garcés és un univers encantat, quasi extàtic, tan reclòs en la seua quietud que hem de contemplar-lo de lluny, com si no fóra un món per a ser comunicat, sinó només pressentit, o espia. De vegades pot ser un paisatge matinal, lluminós i alegre davall la mirada enlluernada d'un infant, però, al mateix temps, intuïm que aquest panorama és portador d'una espècie de suprarrealitat. Cap al final de la seua obra, el somni dels seus versos es fa dens, i els contorns embolcallen lleument uns pocs traços minuciosament detallats, amb una nitidesa estranya, mentre l'espai adquireix perspectives profundes, com plans superposats. Entenem que les paraules tenen també sentits diversos i que tot no se'ns desvela en el poema, però hi és. En alguns dels seus millors poemes, el radical estranyament del món que ens deixen entreveure té una bellesa hipnòtica, més corprenedora per a penes suggerida. Pense en la qualitat reticent, quasi heràldica, perfectament onírica del paisatge, sumada a la insistència invocadora del gest ofert a cegues d'un poema com "La flor", que és un sortilegi amorós bellíssim i a penes mormolat, o en "El pont penjat", d'un misticisme vertiginós i fúlgid.

En tot cas, tant els poemes joiosos com els secrets de Garcés comparteixen la serenor de l'atmosfera, i hi endevinem que aquest univers ha sorgit d'un conjur i que el poeta que el diu hi camina com per un somni. I en aquesta qualitat de veritat onírica mussitada per dins hi ha la seua fascinació més duradora.

Que el somni embolcalla l'altra qualitat evident de la poesia de Garcés -la passió pel paisatge- ja ho va anotar fa temps J.V. Foix, qui en una ressenya va escriure que Garcés dibuixava sempre "el paisatge davant un vidre glaçat per l'alè del somni". Una definició breu i singularment justa. Garcés delinea els seus dibuixos en el tel del somni, però ho fa amb traços nets, amb minúcia de pintor venecià. De fet, aquesta és una característica dels somnis mateixos, on sovint emergeixen d'un fons inconcret imatges extremament precises. En la poesia de Garcés, la netedat del traç és servida per una insuperada destresa tècnica, que maneja els ritmes i les rimes amb la naturalitat dels mestres. En particular, el seu domini dels versos breus i de la distribució harmònica d'accents potser no tinga equivalent en la poesia catalana.

El paisatgisme distanciat, entrevist rere un vidre, dels poemes de Garcés té alguna cosa de

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Tomas Garcés a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/tomas-garces> >

sentimental i moltes de simbòlic. És un espai de signes. Hi ha, en primer lloc, una proclamació d'amor a la natura i a la vida mateixa. Garcés estima meravelladament el món, però el seu amor defuig tota temptació panteista. Com a poeta profundament cristià, la seua és una estima franciscana; la bellesa del món és un signe i un presagi que assenyalava cap a l'altura. Aquesta qualitat signfica del món pot manifestar-se de manera aparentment ingènua, com quan se'ns diu que els morts viatgen pel cel clar del matí i ens somriuen, o implícita, com en "Cavallets vora mar" (poema que combina anapèstics i iàmbics amb un ritme de suggestió impecable), on ens presenta un carrusel quiet davant la mar, de nit, per a després dir-nos que el pal d'aquest ínfim microcosmos infantil és un secret centre del món, a l'entorn del qual giren, a poc a poc, les constel·lacions sota la volta profunda del cel. Però també sap expressar aquesta qualitat de símbol transcendent del món d'una manera explícita, com en l'evocació del misteriós llibre de la natura que hi ha en "Lletres, senyals".

Dissortadament, el fet obvi que la poesia de Garcés és fàcil de classificar dins el corrent neopopular de preguerra, més que per a situar-la, ha servit per a negligir-la. L'encasellament i la negligència són, sens dubte, un error, però no l'adscripció. De bon començament, tant els propòsits com l'horitzó d'aquesta poesia s'inscrivien de cor en el neopopularisme i en feien bandera. El mateix Garcés ho afirma així en el pròleg que va afegir a la quarta edició del seu primer llibre, *Vint cançons*: "Fondre creació personal i formes populars en una poesia nova era, en efecte, el meu afany". No crec que calga recordar ací que aquest va ser un moviment molt en voga llavors, però potser sí que convé destacar-ne alguns trets que situen l'afany de Garcés en el seu nivell just, com a experiència de la modernitat. Un dels components inicials de la poesia neopopular és el patriotisme d'arrel romàntica, que busca en l'expressió del poble (generalment del poble propi) l'accés a la font pura, natural, de l'art i la bellesa. La recerca folklòrica impulsada pels romàntics va donar fruits, posant al descobert una lírica molt capaç de condensació expressiva i de gràcia refinada (pensem, per exemple, en alguns romanços, o en les cobles populars que adornen molta poesia renaixentista); una lírica, d'altra banda, molt sovint emparentada amb el conjur i el sortilegi. Els versos populars havien conservat a dins les fosques arrels que comuniquen la poesia amb la religió i la màgia i mantenien obertes les portes del misteri. Això és el que feia més atractiva la poesia popular als ulls dels poetes moderns i, sobretot, dels avantguardistes. L'obra de García Lorca és ací un exemple inevitable, però no ho és menys -en un altre to, més lleuger- bona part de la d'Alberti.

El fenomen no és exclusivament espanyol, ni de bon tros, tot i que a Espanya adquireix una consistència notable. A partir dels anys vint, la poesia s'ompli de cançons saltarines, plenes de metàfores rutilants, o d'intuïcions vagament ominoses, les unes i les altres inspirades en el repertori popular o en els seus ecos. Però el fenomen transcendia de molt la poesia. Garcés mateix compara l'afany dels poetes del seu temps amb el treball que els compositors que formaven el grup dels Cinc havien fet per renovar la música russa. Més a prop en el temps i l'espai, també podria haver invocat els noms d'Albéniz, Granados o Falla, o, en un pla superior, els rigorosos treballs d'anàlisi i recreació de la música popular mampresos per Béla Bartók. El treball de Garcés s'inscriu, doncs, en un corrent de llarg abast, i molt representatiu de les fascinacions i les recerques de la cultura europea del seu temps; freqüentat per les avantguardes i amb amplíssimes connexions en les diverses arts.

Garcés és conscient de les imbricacions fonamentals de la seua tria. Preguntat per la seua relació amb García Lorca, la constata en el mestratge comú de Juan Ramón Jiménez. També reconeixerà reiteradament el seu deute amb Machado. Quant a la poesia catalana, és evident la proximitat de [Maragall](#) (tant en l'actitud lírica com en el cristianisme humanista de fons) i la influència dels mestres noucentistes, com [Carner](#) i [Guerau de Liost](#), i tampoc no ha d'estranyar la del seu amic i company de lectura i conversa, [Joan Salvat-Papasseit](#), i la de poetes com [Josep Maria de Sagarra](#), Josep Sebastià Pons i [J.V. Foix](#). Aquestes, en la seua diversitat, eren les veus que més podien interessar

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Tomas Garcés a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/tomas-garces> >

un jove poeta modern del corrent que Garcés havia triat com a propi. Per un altre cantó, la llarga amistat i la proximitat literària amb poetes com [Marià Manent](#) o Joan Teixidor es degueren traduir, sens dubte, en una lògica influència mútua.

Tenim, doncs, una poesia clarament inscrita en el corrent neopopular, que busca fondre "la creació personal i les formes populars"; una poesia alhora lluminosa i recatada, cristiana i esperançada, que viu i expressa un univers de somni, que contempla els paisatges amb l'esguard ullprès d'un nen i els dibuixa amb traços precisos, detallats, plens d'estima per aquests signes que revelen, com els somnis, un altre món més misteriós i profund rere el nostre. Aquesta caracterització podria servir per a acostar-nos a bona part de la poesia de Garcés, però no l'esgota, ni ho pretén. Per a ser-hi més justos i començar a copsar-ne la varietat, caldria introduir-hi el temps. El temps com a tema i també l'efecte del seu pas en aquesta poesia: la seua evolució i la maduració i l'obertura graduals. Així, trobarem que, al costat del poeta neopopular hàbil i enjogassat i del paisatgista amorós, en Garcés hi ha també un elegíac contingut i corprenedor, un poeta devot, un epigramàtic escàs, però efectiu, un memorialista de notable força evocadora (poesia de l'experiència, se n'ha dit molt de temps) i un poeta civil i tot.

Els llibres més adscribibles al neopopularisme *stricto sensu*, sense gaires més matisos ni arestes, són els primers: [Vint cançons](#) (1922), *L'ombra del lledoner* (1924) i, ja amb ressons molt més fondos i peculiars, els següents, *El somni* (1927), *Paradís* (1931) i *El senyal* (1935). Ja en el seu primer llibre Garcés demostra una consumada destresa tècnica, amb gran varietat de ritmes, on predomina l'heptasil·lab, com un senyal de vinculació a la gran tradició del romanç narratiu. Els recursos de la lírica popular s'hi fan servir amb prodigalitat: tornades, exclamacions, comparacions i locucions fixades, repeticions, etc.

Es desplega, per primera vegada i sense timidesa, el peculiar univers associatiu de Garcés: estels, ocells, pinedes, flors, camins, mars, veles, gallarets i onades; un paisatge pintat amb tintes planes, llampant i encara sense fons, on cada element pot ser combinat, permutat i metaforitzat amb qualsevol altre, per on discorren mariners entusiastes i caminants somniosos.

L'ombra del lledoner reitera aquests recursos, potser amb un gradual creixement de l'ombra de la melancolia. Com més tard assenyalarà el mateix Garcés, hi ha en aquest llibre una anticipació del que serà la seua poesia més madura en els poemes de la sèrie "Nocturn", dotats d'una quietud feixuga, expectant, d'una espectral intensitat. En tot cas, és en els tres llibres posteriors on Garcés s'endinsa de ple en el seu món de somnis retallats amb un deix de vegades enigmàtic, com oracions per a sostenir el miracle del món; per exemple en la "Cançó de bressol de la mar". També augmenta la consciència de la mort a l'Arcàdia fins ara intacada dels versos de Garcés; bé que la seua ombra es resol sempre en un signe d'esperança.

En l'obra de Garcés hi ha, sempre a punt, la gràcia del miniaturista d'exquisideses, però poques vegades es manifesta amb tanta soltesa i encant com en aquests llibres feliços, on es desfan lentament els palaus de la pluja i on les tendres llances breus del gessamí pugnen per abastar la lluna. Fins i tot el desplegament abundós d'algunes de les imatges ens avisa que Garcés deu haver conegut en aquells temps la poesia àrab, potser en les versions de García Gómez. Així, per damunt dels amants refugiats al jardí, "el lledoner, per espià'ns, obrí / els mil ulls negres de sa fruita aspriva". Per aquest camí, el paisatgisme reticent i sempre estilitzat de Garcés arriba a vorejar l'opulència.

En aquests llibres trobem també moments en què la bellesa del seu món errabund arriba a configurar-se com un fi en ell mateix, un paisatge clos, feliç en el seu propi silenci. El poema "Com

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Tomas Garcés a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/tomas-garces> >

dos rius paral·lels" n'és un exemple clar. Estic essencialment d'acord amb la crítica que en fa Pere Ballart (*El contorn del poema*, pp. 111-116), quan diu que és un poema sense tensió ni pròpiament història, que malbarata unes possibilitats dramàtiques latents. És just, però sever, i no aprecia que la manca de tensió i l'entotsolament són precisament els trets característics de la peculiar poètica del Garcés d'aquells anys, que ens parla de somnis que fan via en llur closa beutat; una beutat que ignora el despertar i la participació conscient en allò que es comparteix *mentre* se somia. El contingut d'aquest poema, com el paisatge que l'expressa (diria que la mar sense platja no és, com creu Ballart, una costa brava, sinó un aiguamoll adormit) no pot ser comunicat del tot, si de cas intuït, com en un somni. Per això, aquest, com altres poemes del Garcés de llavors, pot arribar a ser fascinant gràcies als seus mateixos "defectes": pel que no diu; pel que té d'inconcret i de distant. El que aquest somni d'altri té d'irreductiblement aliè és el que té de suggestiu.

El caçador (1947), escrit immediatament després de la guerra, és un llibre de més cos, on batega perceptiblement l'ombra ominosa de la tragèdia, i on s'entreveu l'esfondrament del món d'un poeta cristià i catalanista com Garcés. Les notes religioses es fan molt més presents, i en el món de rondalla de l'autor comencen a despuntar la compassió, el dolor i l'elegia pel temps irrevocablement perdut.

Els dos títols següents se situen una mica al marge de l'evolució del poeta, més que res perquè les seues característiques els distingeixen d'una manera molt marcada i també perquè el procés d'escriptura s'estén per un període dilatat. L'un, *La nit de Sant Joan* (1951), és l'extensa glossa d'una rondalla antiga, concebuda com una mena d'oratori profà, amb un curiós plantejament escènic que li dona dinamisme (cada personatge que hi apareix té una cançó que el representa, i algunes són d'un gran refinament expressiu, entre les millors de l'autor). El llibre és un prodigi de destresa. L'altre títol, *Grèvol i molsa* (1953, amb nombrosos afegitons posteriors), és una àmplia col·lecció de nades que, en l'edició completa, corre de 1942 a 1982. En aquesta recopilació de tema repetitiu, Garcés incorre massa en un ingenuisme tou que llasta la lectura.

Pel cantó positiu, hi ha sempre l'habilitat rítmica. D'altra banda, a pesar de la sentimentalitat naïf del conjunt, cal dir que en *Grèvol i molsa* hi ha alguns poemes excel·lents, on sonen notes inconfusiblement amargues -com el crit enrogallat o el ronc bruel de la simbomba-, a penes velades per la imatgeria de miracle infantil. Amb l'enyor de la puresa iniciàtica del nadal dels nens hi ha la confessió de la seua pèrdua, tan irrevocable com la de l'alegria ingènua de la festa, que les paraules del poeta malden per invocar, o per fingir.

L'aprofundiment d'aquest to elegíac i la capacitat de combinar eficaçment l'hermetisme oníric de les atmosferes i la intensitat de les narracions són els trets principals dels seus tres darrers, i crec que millors, llibres: *Viatge d'octubre* (1955), *Plec de poemes* (1971) i *Escrit a terra* (1985).

En *Viatge d'octubre* podem trobar un conjunt molt variat i reeixit de poemes: l'estampa *art déco* de "Llac"; el conjur hermètic d'"El pont penjat" o la bella síntesi que tanca la *brevitas vitae* que és "Com la fina petjada"; l'extraordinària declaració programàtica que és "Lletres, senyals"; la trèmula insistència amorosa de "La flor" o la patètica pregària final de "La Filosera".

En *Plec de poemes* i en el breu i sembla que inconclús *Escrit a terra* llegim una sèrie de comiats a amics morts i també a la mateixa vida que s'acaba (potser "Record de Tunis" i més clarament "Santa Maria del Mar" o "El gonfanoner"), acompanyada d'un grapat de poemes en què Garcés s'aventura per camins nous amb pas segur, com per exemple la poesia civil o l'epigrama breu. Hi ha també dos memorables poemes de records. En un, "Diumenge a la platja", se'ns reconta una excursió

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Tomas Garcés a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/tomas-garces> >

adolescent amb Salvat-Papasseit, per un escenari molt conegut de Barcelona, que la poesia catalana ha trepitjat molt poc: els carrers vora mar, la roba estesa a les finestres, la sorra de la platja, el port amb el seu tràfec i l'enorme caldera del gasòmetre, en versos continguts que convoquen les llàgrimes de les coses, inaferrables ja, com els bons amics morts o l'escampall de taronges amargues que conclou el poema. L'altre, "El pont de Brooklyn", és millor encara.

Ens parla d'una tela verda on hi havia dibuixat el pont de Brooklyn i que la mare del poeta feia servir de cobretaula. A l'evocació de les hores familiars se'n suma una altra, la del dibuix d'un lloc remot que de sobte pren vida, com aleshores ho feia dins la imaginació febril de dos germans que no tenien res més que aquella vella estampa per a projectar els somnis. I així veiem passar pel poema, nosaltres també, landós oberts, cavalls, dames amb ombrel·les i gentilesa, negres impassibles, vapors i escuma. "Tot es movia, tot s'acoloria. / I, cendra d'aquest somni, / hi havia el dibuix negre sobre un xarol verd fosc" l'evocació del qual ha permès recordar i reviure, amb els morts estimats, les hores felices del somni i la infantesa.

Amb poemes com aquests, que defugen tot patetisme i arriben a commoure, Garcés no solament demostrava que la seua poesia havia envellit bé, amb ambició exploradora i amb prou domini per tocar, i deixar reverberar, les cordes greus de l'experiència humana. Demostrava també la seua talla de poeta. Amb l'atmosfera evanescent d'un somni o amb la concreció aparentment banal d'un vell record, Garcés ens llegava un grapat de poemes memorables. És el millor que un poeta pot donar. L'únic que compta.

Copyright text © 2001 Enric Sòria/ILC

Tast de textos

Text

 WEB: Biblioteca Tomàs Garcés, al Corpus Literari Digital de la Càtedra Màrius Torres

En aquesta pàgina s'apleguen les obres originals de Tomàs Garcés digitalitzades: els seus llibres de poesia i els que apleguen els seus escrits de crítica i assaig, fruit principalment de la seva activitat en diverses publicacions periòdiques.

http://www.catedramariustorres.udl.cat/materials/biblioteca/_autors/index.php?acr_autor=garc001

 WEB: Selecció de Poesia Catalana

Conté tres poemes de Garcés ("El caçador", "Paratge somniat" i "Com la fina petjada"), el primer també en versió anglesa.

<http://www.uoc.edu/lletra/especials/folch/garces.htm>

 WEB: Magisteri Teatre-Mag Poesia

Inclou tres poemes de Garcés.

<http://www.mallorcaweb.com/Mag-Teatre/poemes-solts/garces.html>

Àudio

 AUDIO: El poeta recita...

El poeta recita dos poemes

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Tomas Garces a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/tomas-garces> >

https://lletra.uoc.edu/anterior/noms/tgarces/html_especials/tomasgarcesrecita1.html

Biobibliografia

Biografia

 WEB: Viquipèdia

Biografia, obra i enllaços sobre l'autor al web de l'enciclopèdia lliure.
http://ca.wikipedia.org/wiki/Tom%C3%A0s_Garc%C3%A9s_i_Miravet

 WEB: Escriptor de la Barceloneta

Inclou una biografia, una selecció d'enllaços i la bibliografia completa de l'autor. Al web de Biblioteques de Barcelona.
http://w3.bcn.es/V51/Home/V51HomeLinkPI/0,3989,526633668_732652637_1,00.html

Bibliografia

 WEB: Què hi ha a la Biblioteca de Catalunya

http://cataleg.bnc.cat/search*cat/?searchtype=a&searcharg=Garc%C3%A9s+Tom%C3%A0s&sortdr opdown=-&searchscope=13&searchscope2=13&SORT=D

 WEB: Què hi ha a les biblioteques universitàries catalanes (CCUC)

http://ccuc.cbuc.cat/search*cat/a?SEARCH=Garc%C3%A9s+Tom%C3%A0s&sortdropdown=-&searchscope=23

 WEB: Què hi ha a les biblioteques públiques

<http://argus.biblioteques.gencat.cat/iii/encore/search/C|SGarc%C3%A9s+Tom%C3%A0s|Orightrresult|U1?lang=cat&suite=pearl>

 WEB: Articles de l'autor (Traces)

<http://traces.uab.cat/search?f=author&p=Garc%C3%A9s%20Tom%C3%A0s%20&sc=1&ln=ca>

 WEB: Articles sobre l'autor (Traces)

http://traces.uab.cat/search?ln=ca&p=Garc%C3%A9s+Tom%C3%A0s&f=keyword&action_search=Cerca&c=Traces+%3A+base+de+dades+de+llengua+i+literatura+catalanes&sf=&so=d&rm=&rg=10&sc=1&of=hb

Comentaris sobre l'autor

Crítica

 WEB: Pàgina de l'AELC

Biografia, informacions, publicacions.
<http://www.escriptors.cat/autors/garcest/>

 WEB: L'autor al Corpus Literari Ciutat de Barcelona

Informació sobre l'autor i la seva obra.
http://www.ducros.cat/corpus/index.php?command=show_news&news_id=1065

 PDF: "Foix i Garcés, poetes del cap de Creus"

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre Tomas Garces a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/tomas-garces> >

Estudi de la presència del Port i del cap de Creus a l'obra poètica de J. V. Foix; i de la presència de la comarca de la Selva a la poesia de Tomàs Garcés. A *Revista de Girona*, n. 160 (setembre-octubre 1993).

<http://www.raco.cat/index.php/RevistaGirona/article/view/89518/114679>

 PDF: Les Vint cançons de Tomàs Garcés i el neopopularisme

Anàlisi de Marçal Subiràs sobre la concepció poètica de Garcés. A *Llengua & Literatura*, n. 8 (1997).

<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000034/00000056.pdf>

 PDF: D'Espectacions al port a El somni: gènesi i consolidació de Tomàs Garcés

Estudi de Jacint Bassó sobre les primeres obres de l'autor i la recepció d'aquestes. A *Llengua & Literatura*, n. 8 (1997).

<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaLiteratura/article/view/220339/301122>

Diversos

 WEB: "Tomàs Garcés, enllaç entre literatures"

Exposició virtual sobre l'autor i les seves relacions literàries

<http://garcesentreliteratures.cat/>

 PDF: "I les flames no et cremen"

Article de Sam Abrams amb motiu del centenari de Tomas Garcés. A *Caràcters*, n. 19/20 (maig de 2002).

<http://www.traces.uab.es/tracesbd/caracters/ca019-20.pdf>

 PDF: "Garce?s me?s ben enfocat"

Ressenya de Sam Abrams sobre l'assaig *Tomàs Garcés: periodisme i crítica*, de Valentí Soler. A *Avui* (6/11/2011).

http://www.traces.uab.es/tracesbd/avui/2011/avui_a2011m1d6p14scultura.pdf
